

ความเป็นมาของปัญหา

ระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่ในหอสมุดมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานการจัดหมู่หนังสือของบรรณารักษ์ อันจะมีผลต่อเนื่องถึงงานคานบริการของหอสมุดด้วย การที่หอสมุดสามารถเลือกใช้ระบบจัดหมู่หนังสือที่เหมาะสมกับหอสมุดได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารงานหอสมุดที่จะต้องพิจารณา ศึกษา ระบบจัดหมู่หนังสือต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างรอบคอบ หอสมุดเฉพาะที่มีหนังสือบางสาขาวิชาสามารถเลือกใช้ระบบจัดหมู่หนังสือใดง่ายกว่าหอสมุดทั่ว ๆ ไป ที่มีหนังสือครอบคลุมแขนงวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะระบบจัดหมู่หนังสือทั่ว ๆ ไป มีอยู่มากมายหลายระบบ แต่ก็มีใคร่หนังสือคู่มือที่มีหลักเกณฑ์กำหนดแน่นอนลงไปว่า แต่ละระบบเหมาะสมกับหอสมุดหรือผู้ใช้ประการใด หรือต้องเสียค่าใช้จ่ายมากน้อยเพียงใด สำหรับการใช้ระบบจัดหมู่หนังสืออื่น ๆ แต่อาจกล่าวได้ว่าระบบจัดหมู่หนังสือทุกระบบมีทั้งข้อดีและข้อบกพร่อง ไม่มีระบบจัดหมู่หนังสือระบบใดที่จะดีพร้อมสมบูรณ์ทุกประการ การเลือกระบบจัดหมู่หนังสือจึงควรคำนึงถึงระบบที่มีข้อบกพร่องน้อยที่สุด และเหมาะสมกับหอสมุดมากที่สุด

หอสมุดที่สร้างขึ้นใหม่อาจพิจารณาเลือกระบบจัดหมู่หนังสือได้ง่ายและได้ผลดี เพราะสามารถศึกษาเปรียบเทียบระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่ในหอสมุดต่าง ๆ ทำให้ได้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องของระบบเหล่านั้น อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำมาช่วยในการตัดสินใจเลือกใช้ระบบจัดหมู่หนังสือในหอสมุดได้ ส่วนหอสมุดที่ได้ใช้ระบบจัดหมู่หนังสือระบบใดระบบหนึ่งอยู่แล้ว และต่อมาได้เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากสาเหตุใดก็ตาม การจะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่เดิมไปใช้อีกระบบหนึ่งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาอย่างละเอียดและรอบคอบ โดยต้องคำนึงว่าผลประโยชน์ที่หอสมุดจะได้รับนั้นคุ้มค่ากับการเสียเวลา เสียแรงงาน เสียค่าใช้จ่าย ตลอดจนปัญหาความไม่สะดวกในการให้บริการระหว่างที่ดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ

ระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่ในหอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เป็นเรื่องที่น่าสนใจ และผู้เขียนเห็นว่า เป็นประโยชน์หากได้ทำการวิจัยระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่ในหอสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่ง เพื่อให้ทราบแนวโน้มว่าระบบจัดหมู่หนังสือใดที่หอสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนิยมใช้มากที่สุด รวมทั้งการปฏิบัติงานการจัดหมู่หนังสือ และปัญหาต่าง ๆ ที่บรรณารักษ์ได้ประสบมา อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้ระบบจัดหมู่หนังสือดังกล่าวในหอสมุด ประกอบกับในปัจจุบันนี้หอสมุดมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ดำเนินการ เปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจจะได้ศึกษาค้นคว้าและศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับการดำเนินงาน อันจะเป็นประโยชน์สำหรับหอสมุดมหาวิทยาลัยแห่งอื่น ๆ ที่มีโครงการจะเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือต่อไปในอนาคต

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในประเทศไทยยังไม่เคยมีผู้ใดทำการวิจัยเพื่อสำรวจเรื่องระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้ในหอสมุดเลยไม่ว่าจะเป็นหอสมุดประเภทหรือระดับใดก็ตาม ส่วนในต่างประเทศได้มีการสำรวจเรื่องดังกล่าวอยู่เสมอ

ในปี ค.ศ. 1961 แอลลีเซีย แอนเนท ลูวิส โฮเอช (Alethia Annette Lewis Hoage) ได้สำรวจเรื่องการใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ของหอสมุดในสหรัฐอเมริกา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของบรรณารักษ์และผู้ใช้หอสมุด 256 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า บรรณารักษ์และผู้ใช้หอสมุดพอใจระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ในด้านการแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาวิชาอย่างละเอียด และมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ บรรณารักษ์ได้เสนอให้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันมีบรรณารักษ์รวมของทุกหมวดเพื่อช่วยในการใช้เลขหมู่หนังสือได้ดียิ่งขึ้น¹

¹ Alethia Annette Lewis Hoage, The Library of Congress Classification in the United States; a Survey of Opinions and Practices, With Attention to Problems of Structure and Application (New York: Columbia University, 1961).

ในปี ค.ศ. 1964 โฮเวิร์ด อาร์ คาวนี่ (Howard R. Downey) ได้สำรวจเรื่องระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่ในห้องสมุดวิทยาลัยซึ่งให้บริการนักศึกษาระหว่าง 5,000 - 6,000 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่า ระบบทัศนียมของคิวอี้หรือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน จะมีประสิทธิภาพในการจัดหมู่หนังสือในห้องสมุดดังกล่าวมากกว่า คาวนี่ได้ส่งแบบสอบถามไปยังห้องสมุดในสหรัฐอเมริกา 27 แห่ง ซึ่งมีหนังสือระหว่าง 57,000 - 1,389,944 เล่ม จำนวนโดยเฉลี่ย 250,000 เล่ม ผลการวิจัยปรากฏว่า ในจำนวนห้องสมุด 22 แห่ง ที่ใช้ระบบทัศนียมของคิวอี้ มี 10 แห่ง ตอบว่ากำลังคิดจะเปลี่ยนเป็นระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เพราะจำนวนหนังสือเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเห็นว่าระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเหมาะสมกว่า ส่วนอีก 10 แห่ง ไม่คิดจะเปลี่ยนมาใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เพราะเห็นว่าระบบทัศนียมของคิวอี้เหมาะสมสำหรับห้องสมุดวิทยาลัยมากกว่าระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน สรุปผลการวิจัยปรากฏว่า ห้องสมุดวิทยาลัยจำนวนครึ่งหนึ่งของจำนวนห้องสมุดที่ทำการศึกษามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนจากระบบทัศนียมของคิวอี้มาใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน¹

ในปี ค.ศ. 1965 คณะกรรมการจัดหมู่หนังสือของฝ่ายเทคนิค สมาคมห้องสมุด-อเมริกัน ได้ศึกษาเรื่องระบบจัดหมู่หนังสือที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นใหม่ จุดประสงค์ในการวิจัย เพื่อให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องของระบบทัศนียมของคิวอี้และระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ผลการวิจัยพบว่า การจัดหมู่หนังสือด้วยระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ต้องเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการจัดหมู่หนังสือด้วยระบบทัศนียมของคิวอี้ พร้อมทั้งนี้ คณะกรรมการได้เสนอว่าระบบทัศนียมของคิวอี้เหมาะสำหรับการจัดหมู่หนังสือในห้องสมุดที่มีหนังสือทั่วไปไม่เกิน 200,000 เล่ม และระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเหมาะสำหรับห้องสมุดที่มีหนังสือเกิน 200,000 เล่ม รวมทั้งห้องสมุดเพื่อการวิจัยขนาดเล็กที่มีหนังสือเฉพาะสาขาวิชา

¹Howard R. Downey, "Dewey or LC," Library Journal, LXXXIX (June 1, 1964), 2292-3.

เป็นจำนวนมาก¹

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและวิวัฒนาการของระบบจัดหมู่หนังสือตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาถึงการใช้ระบบจัดหมู่หนังสือและการปฏิบัติงานด้านจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งในประเทศไทยอย่างกว้างขวาง
3. เพื่อศึกษาแนวโน้มที่ทำให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือจากระบบหนึ่งไปใช้อีกระบบหนึ่ง รวมทั้งวิธีดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดแต่ละแห่ง

ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับระบบจัดหมู่หนังสือ การปฏิบัติงานด้านจัดหมู่หนังสือ รวมทั้งการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ขอบเขตของการสำรวจ จำกัดเฉพาะห้องสมุดกลางหรือห้องสมุดที่ทำหน้าที่คล้ายคลึงกับห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย รวม 12 แห่ง ซึ่งสังกัดอยู่ในทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ถ้ามหาวิทยาลัยหรือสถาบันดังกล่าวไม่มีห้องสมุดกลางหรือมีห้องสมุดกลางมากกว่า 1 แห่ง ได้เลือกสำรวจเพียงแห่งเดียว โดยพิจารณาเลือกแห่งที่เป็นศูนย์กลาง มีฐานะความ

¹"Statement on Types of Classification Available to New Academic Libraries," Library Resources & Technical Services, IX (Winter, 1965), 104 - 111.

สำคัญ และมีจำนวนหนังสือในห้องสมุดมากที่สุดประกอบด้วย มหาวิทยาลัยและสถาบันที่มีลักษณะ ดังกล่าวได้แก่

1. มหาวิทยาลัยศิลปากร มีห้องสมุดกลาง 2 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดกลาง ณ วังท่าพระ กรุงเทพมหานคร และ ณ พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม แต่ได้เลือกสำรวจห้องสมุดกลาง ณ วังท่าพระ เพราะเป็นห้องสมุดกลางแห่งแรกของมหาวิทยาลัย

2. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เลือกสำนักห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัย-ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพราะเป็นห้องสมุดที่เก่าแก่ที่สุดของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ อีกทั้งมีโครงการจะเป็นห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยในอนาคต

3. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีห้องสมุด 2 แห่ง คือ ที่วิทยเขตปัตตานี และ วิทยเขตสงขลา ได้เลือกหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี ซึ่งตั้งอยู่ที่วิทยเขตปัตตานี ซึ่งเป็นห้องสมุดแห่งแรกของมหาวิทยาลัย

4. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า สถาบันนี้ได้แยกออกเป็น 3 วิทยเขต คือ วิทยเขตธนบุรี หรือบางมด วิทยเขตพระนครเหนือ และวิทยเขตถนนพหลโยธิน วิทยเขตถนนพหลโยธิน ได้แยกเป็น วิทยเขตลาดกระบังอีกแห่งหนึ่ง วิทยเขตแต่ละแห่งมีห้องสมุดของตนเอง มีการบริหารงานอย่างเป็นอิสระ ได้เลือกวิทยเขตธนบุรี เพราะห้องสมุดของวิทยเขตนี้มีขนาดใหญ่ และมีจำนวนหนังสือมากกว่าวิทยเขตอื่น ๆ

วิธีดำเนินการค้นคว้าวิจัย

1. ศึกษาความหมาย ประวัติความเป็นมาของการจัดหมู่หนังสือ และการจัดหมู่หนังสือระบบต่าง ๆ รวมทั้งการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือโดยคนควาจากหนังสือ วารสาร เอกสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

2. สำรวจระบบจัดหมู่หนังสือ และการปฏิบัติงานด้านจัดหมู่หนังสือของห้องสมุด-มหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยออกแบบสอบถาม 3 ชุด ๆ ที่ 1 ส่งไปยังหัวหน้าบรรณารักษ์-ห้องสมุดกลาง ของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลทั่ว ๆ ไป รวมทั้งการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือของห้องสมุด ชุดที่ 2 ส่งไปยังหัวหน้าฝ่ายทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดกลาง เพื่อสอบถามการดำเนินงานของฝ่าย และชุดที่ 3 ส่งไปยัง-

บรรณารักษ์ฝ่ายทำบัตรรายการ และจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดกลางแต่ละคน เพื่อสอบถาม การปฏิบัติงานด้านจัดหมู่หนังสือ

3. สัมภาษณ์หัวหน้าบรรณารักษ์และบรรณารักษ์ฝ่ายทำบัตรรายการ และจัดหมู่หนังสือ ของห้องสมุดกลางของห้องสมุดมหาวิทยาลัยบางแห่งที่มีการดำเนินงานเปลี่ยนระบบจัดหมู่ หนังสือ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ให้แบบสอบถามซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ทำการวิจัย พร้อมทั้งปิดแสดพิมพ์เรียบร้อยแล้ว เพื่อที่จะส่งกลับคืนโดยทางไปรษณีย์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการทางสถิติเบื้องต้น คือ การหาค่าเฉลี่ย และหา ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fX}{N}$$

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

1. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งจะได้ทราบถึงแนวโน้มของงานด้านเทคนิคซึ่งเป็น งานหลักที่สำคัญของห้องสมุด ทราบถึงปัญหาที่ห้องสมุดแต่ละแห่งประสบอยู่ และวิธีการที่จะนำ มาใช้ปรับปรุงงานด้านจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องของระบบจัดหมู่หนังสือ ที่ใช้อยู่ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย และวิธีดำเนินการเปลี่ยนระบบจัดหมู่หนังสือที่ใช้อยู่ในห้องสมุด ไปเป็นอีกระบบหนึ่ง

3. สำหรับนิสิตนักศึกษาที่เรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ สามารถใช้งานวิจัยนี้เป็น เอกสารประกอบการศึกษาวิชาการจัดหมู่หนังสือภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และการบริหาร งานห้องสมุดมหาวิทยาลัย